

ИКОНОМИЧЕСКАТА ПОЛИТИКА НА ЯПОНСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО, ИЗВЕСТНА КАТО „АБЕНОМИКА“¹

Както е известно, през последните близо 20 години японската икономика се намираше в процес на продължителна дефлация. След 1994 г. индексът на потребителските цени на годишна база беше по-висок от 1% единствено през 1997 и 2008 г. При тази продължителна дефлация се стигна до стагнация в дейността на фирмите, както и до въздържане от капиталови и нови инвестиции. В допълнение за продължителен период трудовите възнаграждения не се увеличаваха. Темпът на икономически растеж беше в застой.

През януари 2013 г. стартира цялостна икономическа политика, разработена от правителството на Шиндзо Абе, насочена към устойчиво икономическо развитие, която имаше за цел да се спре спадът на японската икономика. Става дума за т. нар. абеномика, за която бих искал да дам повече разяснения.

Преди всичко абеномиката се крепи на три основни стълба. Първият стълб е *смела монетарна политика*. Още с встъпването си в длъжност през януари 2013 г. правителството на Шиндзо Абе започна смела парична политика, която включва удвояване на паричното предлагане на пазара за 2 години напред с цел увеличаване на цените с 2%. Чрез финансово стимулиране правителството се опита да промени негативното съзнание за дефлация, залегнало у бизнеса и домакинствата.

Вторият стълб се отнася до *гъвкава фискалната политика*. Правителството предприе проактивна финансова политика, насочена към повишаване на реалното търсене. То само поде инициатива за насърчаване на търсенето чрез осигуряване на допълнителен бюджет от 10 трилиона йени за постепенно излизане от дефлацията.

До този момент в Япония съществуваше тенденция към непрекъснато нарастване на броя на фирмите, които имат намерение да изнесат своето производство извън страната поради скъпата йена и високите енергийни разходи. Тук правителството предостави субсидии за капиталови инвестиции като една от мерките в рамките на финансовата политика от стимули от 10 трилиона йени, за която вече споменах. Чрез предоставяне на субсидии за онези предприятия, които възнамеряваха да се насочат към износ на производството си извън страната, правителството си постави за цел да ги стимулира да инвестират в Япония и така да спомогнат за създаването на благоприятна среда за откриване на нови работни места.

Разбира се, благоприятният икономически цикъл, който започна да се очертава в резултат от мерките по тези два стълба, не трябва да бъде временна тенденция. Необходимо е той да се обвърже с устойчив икономически растеж. Конкретната политика за материализиране на това е третият опорен стълб, известен като *Стратегията за растеж*. През юни 2013 г. тя беше одобрена с решение на Министерския съвет като *Стратегия за възраждане на Япония*, а през юни 2014 г. беше ревизирана.

¹ Лекция на извънредния и пълномощен посланик на Япония Н. Пр. г-н Такаши Коидузми, изнесена на 22 април 2015 г. в Института за икономически изследвания при БАН.

В момента се реализира третият опорен стълб, свързан със *Стратегията за растеж*, която се базира на 4 фундаментални принципа: *насърчаване на инвестициите*, *„по-нататъшна интеграция в световната икономика*, *активно използване на човешките ресурси* и *разкриване на нови пазари*. Стратегията за растеж обобщава различни мерки, вкл. дерегулация, които да позволят на частните фирми и физическите лица да реализират в пълна степен своя потенциал, т.е. тя показва пътя за устойчив растеж на японската икономика.

Сега ще се спрем на четирите основни принципа на Стратегията за растеж. Тя е изградена въз основа на извънредно голям брой мерки, свързани с различни реформи, но тук ще разясня най-важните от тях.

Първо, мерките свързани с *насърчаване на инвестициите*, имат за цел да стимулират инвестициите в предприятията и да активизират в максимална степен дейността на частния сектор чрез смели регулаторни и институционални реформи и драстично намаляване на данъците за инвестиционна дейност. Конкретен пример за това е реформата на корпоративния данък. В България той е 10%, поради което чуждестранните инвеститори определят данъчната система в страната като привлекателна. В Япония през 2010 г. реалната корпоративна данъчна тежест, която отчита държавните и местните данъци, възлиза на 39,54%. Поради това дотогава Япония не само не изглеждаше достатъчно привлекателна за чуждестранните инвеститори, но този корпоративен данък представляваше голяма тежест за самите японски предприятия. Ето защо от април 2014 г. реалният корпоративен данък беше понижен с 2,4%, а през април 2015 г. беше намален отново с 2,51%, като целта е в рамките на предстоящите няколко години той да спадне до около 20%.

В България се приема, че ролята на *иновациите* е от изключителна важност за съживяването на икономиката. Същото виждане се споделя и в Япония. Във връзка с това японското правителство разработва програми за насърчаване на стратегическите иновации, сред които са и 10 програми в приоритетни области на науката и технологиите като енергетика, електроника и др. Отделно, извън науката и технологиите, правителството полага усилия за поощряване на иновационната дейност като част от мерките от Стратегията за развитие на абеномиката.

Ще дам конкретен пример с определянето на *национални стратегически специални зони*, на които се отпускат субсидии за развитие на градовете. След началото на абеномиката такива зони са определени в 6 области в цяла Япония. След като веднъж бъдат определени за национални стратегически специални зони, те по изключение или се освобождават от различни действащи разпоредби, или последните се третират по специален начин от тях. Например в Токио, който е обявен за една от тези национални стратегически специални зони, са съсредоточени голям брой фармацевтични компании. Тук получаването на разрешение за бизнес с генерични лекарства, което по принцип се дава от национален оторизиращ орган, може да се получи по изключение от институция

на град Токио. По този начин времето от подаването на документи до получаването на разрешение за продажба в търговската мрежа на съответното генерично лекарство се съкращава, като максималният срок е 16 месеца. След като бъде одобрено за разпространение в търговската мрежа, то се включва в списъка на лекарствата, за които важи здравната осигуровка. По такъв начин става възможно то да бъде закупено на по-ниска цена, а това е полза за хората.

Трябва да отбележим, че през март тази година японското правителство анонсира *5 свои обещания*, които да доведат до нарастване на инвестициите.

Първото е за указателни надписи и предоставяне на услуги на чужди езици в магазини, болници, ресторанти и други обществени заведения, *второто* се отнася до разширяване на зоните с безплатен достъп до безжични интернет-услуги; *третото* засяга изграждането на необходимата инфраструктура във всички регионални летища за приемане на джет-полети с бизнес-предназначение. *Четвъртото* обещание е свързано с изграждането на обогатена образователна инфраструктура, а *петото* - със създаването на система за улеснение на чуждестранния бизнес, който е направил големи инвестиции в Япония да консултира правителството. В резултат от изпълнението на поетите обещания едно по едно занапред се очаква нарастване на преките инвестиции на чужди компании в страната. Научих, че вследствие на реформите, провеждани от японското правителство, не само местни компании, но и фирми от Израел, Англия и други държави проучват възможностите за нови инвестиции в областта на медицината. Надявам се, че и български фирми обезателно ще проявят интерес в това отношение. България е известна в областта на фармацевтичната индустрия, поради което може би занапред ще се открият възможности за съвместни разработки на генерични лекарства в Токио.

Когато става дума за *по-нататъшна интеграция в световната икономика*, японското правителство реализира поредица от разнообразни мерки: Поощряват се усилията за привличане на повече чуждестранни посетители в страната чрез облекчаване на визовите изисквания или премахването на визовия режим. Разширява се обхватът от стоки и услуги за чужденци, освободени от потребителски данък, и активно се окуражава икономическото партньорство чрез насърчаване на преговорите за икономическо партньорство по Споразумението за Транстихоокеанско партньорство (ТТП) и Споразумението за икономическо партньорство между Япония и ЕС (ЕРА). Чрез активизирането на държавни визити на най-високо равнище в чужбина се стимулира износът на най-нови японски технологии в ТЕЦ и АЕЦ и се разкриват нови пазари за най-модерни медицински технологии и селскостопански продукти. Подкрепят се дейности за представяне на японската кухня, на японската мода и др., които имат за цел да покажат привлекателността на страната.

Що се отнася до Споразумението за икономическо партньорство между Япония и ЕС, през ноември миналата година в разговорите на японския министър-председател Шиндзо Абе с председателя на Европейската комисия

Жан-Клод Юнкер двете страни потвърдиха намерението си да положат съвместни усилия за постигане на принципно споразумение през 2015 г.

За осъществяване на *активното използване на човешките ресурси* на първо място в момента се предприемат мерки за изграждане на благоприятна инфраструктура, която да позволи на жените да съвместяват професионалния със семейния живот. В България много жени се реализират в редица обществени сфери, вкл. и като министри. В японското общество поради застаряване на населението и намаляване на раждаемостта също има стремеж към все по-голямо активизиране на ролята на жените като работна сила. При тези обстоятелства се предвижда увеличение на броя на детските ясли и градини и на възпитателите, както и на размера на плащанията за отглеждане на деца. Това ще позволи на жените спокойно да се грижат за своите деца, като същевременно продължат да работят. Паралелно, държавните и местните органи на управление, а също и частните фирми с над 300 служители се задължават да изготвят план за действие, в който да заложат числени данни за дела на жените, заемащи ръководна длъжност, и така да насърчат увеличаването на техния брой.

Полагат се и усилия за разширяване на възможностите за работа на чужденци, например чрез облекчаване на визовите изисквания за висококвалифицираните специалисти. За това спомага приетата спешна мярка (със срок до 2020 г.) и създадената нова система за прием на чужденци, която позволява на чуждестранни работници, придобили технически умения в строителството или корабостроенето, да останат на работа в Япония 2 години след това.

Основната цел на мярката, свързана с *разкриването на нови пазари*, е тяхното разработване чрез решаване на съществуващите задачи една по една. Например в момента отделните домакинства не могат да избират доставчика на електроенергия, поради което до 2020 г. се предвижда *пълна либерализация на енергийния пазар*. Очаква се пълното либерализиране на цените за електроенергия на дребно да се постигне на 3 етапа. Зная, че и България е изправена пред същия проблем.

Възможността за *онлайн закупуване на обикновени лекарства* позволява на хората да се лекуват и при най-малкото заболяване, тъй като могат да си доставят лекарствата по такъв лесно достъпен начин.

В сектор „Земеделие“ се преразглежда съществуващата от 40 години разпоредба за регулирано производство на ориз, като правителството възнамерява в срок до 5 години да го либерализира. Средната площ на земеделските стопанства в Япония е изключително малка и възлиза на 2,27 ха, което е 1/1300 от тази на Австралия, 1/75 - на САЩ, 1/6 - на ЕС и около 1/5 от средната площ в България. За преодоляването на този проблем се предвижда създаването на *интегрирана банка на обработваема земя*, която да мотивира онези, които искат да се занимават със селско стопанство, да се интегрират в конкурентоспособни, консолидирани земеделски масиви.

Паралелно с прилагането на абеномиката, усилията на японското правителство са насочени и към решаването на някои изключително важни задачи.

Най-напред трябва да се оздрави финансовата система. Японската финансова система, която ежегодно емитира държавни облигации за огромни суми, е в изключително неблагоприятно състояние от историческа и международна гледна точка. В края на 2014 г. емитираните държавни облигации възлизат на 780 трилиона йени. Според доклад от май 2014 г. на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие държавният дълг на Япония надхвърля 2,3 пъти брутният вътрешен продукт, като равнището му е съпоставимо с това в края на Втората световна война. За щастие 90,7% от емитираните държавни облигации са за сметка на страната. Освен това финансовите активи на домакинствата в края на 2014 г. възлизат на 1694 трилиона йени и са в състояние да погълнат сумата на емитирания външен дълг, поради което финансовата система все още е далеч от срив. Въпреки това несъмнено нейното оздравяване заедно с излизането от дефлацията са от изключително голямо значение.

Същевременно друга важна задача, която засяга намаляването на населението вследствие на неговото застаряване и ниската раждаемост, е свързана с необходимостта от *придвижване на реформата в системата на социалното осигуряване.*

Една от мерките за разрешаването на посочените две задачи е покачането на ставката на потребителския данък. През април миналата година той беше повишен от 5 на 8%, като през април 2017 г. трябва да достигне до 10%. Съществуват мнения, че повишаването на потребителския данък може да доведе до забавяне на абеномиката, но това по-скоро ще има краткосрочен ефект.

Изминали са едва 2 години от прилагането на мерките по първия стълб на абеномиката, а вече се наблюдава значително подобрене в редица икономически показатели като цената на акциите, икономическия растеж, корпоративната печалба, трудовата заетост и др.

Ако сравним четвъртото тримесечие на 2012 г. (преди прилагането на абеномиката) с четвъртото тримесечие на 2014 г. (след нейното прилагане), ще видим, че *реалният ръст на БВП* е общо 1,5%. Освен това близо 2 години след въвеждането на абеномиката *акциите са се покачили с 84%*. *Реалното съотношение на предложенията за работа към броя на кандидатите* запазва високо равнище от 1,14. През ноември 2012 г. това съотношение беше 0,82, което означава, че предлагането на работната сила надвишаваше нейното търсене, докато в момента търсенето надвишава предлагането. В допълнение след встъпването в длъжност на правителството на Шиндзо Абе заетостта сред жените се е увеличила с 910 000 човека, като през януари 2015 г. техният брой достига 27 440 000.

Японското правителство възнамерява да ускори възстановителните работи след силното земетресение в Североизточна Япония, да затвърди излизането от дефлацията, както и да продължи уверено да реализира и занапред третия стълб на абеномиката, а именно *Стратегията за растеж*, за да постигне устойчив икономически растеж.